

ETKİ FAKTÖRÜ NASIL ARTTIRILIR ?

Üstün AYDINGÖZ

Bilimsel dergilerin performanslarının ölçülmesinde günümüzde en yaygın kullanılan ölçüt etki faktörüdür (impact factor). Etki faktörü bugün ABD’de Philadelphia’daki Thomson Reuters’in bir bölümü olan Institute for Scientific Information’ın (ISI) kurucusu olan Eugene Garfield tarafından geliştirilmiştir. Etki faktörünün yetersizliklerine ve geçersizliğine dair çeşitli iddialar ve olasılıkla gerçekler bulunuyorsa da hatta dergi performanslarının değerlendirilmesine yönelik başka ve bazıları hiç de yabana atılmayacak ölçütler geliştirilmiş olsa da etki faktörü halen uluslararası bilimsel yayıncılığın değerlendirilmesinde en yaygın geçer akçesi olarak gözükmektedir.

ISI’nın Genişletilmiş Bilim Atıfları Endeksi (Science Citation Index-Expanded; SCI-E) listesinde yer alan dergilerin 2010 etki faktörünün 2011 Haziran’ında yayınlanması beklenmektedir. Böylece bir derginin 2010 etki faktörünün hesaplanmasında dergide 2008 ve 2009’da yayınlanmış bütün makalelere 2010’da SCI-Expanded dergilerinde yapılmış atıflar esas alınacaktır. Buna göre, 2010 atıfları pay kısmında, 2008–2009 yıllarında dergide yayınlanan tüm yazıların sayısı payda kısmında olmak üzere ortaya çıkan oran derginin 2010 etki faktörü olacaktır. ISI’nın resmi atıf listeleri (Journal Citation Reports) her yıl yalnızca SCI-Expanded’ta yer alan dergiler için (ve bu dergiler son 3 yıldır SCI-Expanded’da bulunmak kaydıyla) yayınlanıyorsa da herhangi bir bilimsel dergi için o dergi SCI-Expanded’ta yer almasa bile yukarıdaki formülle etki faktörü hesaplanabilir (tabii ki bu durumda da pay bölümünde yalnızca SCI-Expanded’ta yer alan dergilerden olan atıfların bulunması gerekeceği açıktır; ISI’nın Web of Science arayüzündeki “Cited Reference Search” bölümünde SCI-Expanded’ta yer almayan dergilerdeki yazılara SCI-Expanded’ta yer alan dergilerden olan atıflar aranabilmektedir).

Bilimsel yayıncılığın temel amacı bilime katkıda bulunmaktır ve gerçekten bu anlamda “işe yaramak” için yayınlanan bir derginin performansının günümüzde eksiklik ve sınırlılıklarına rağmen etki faktörü ile ölçülmesi gerekecektir. Etki faktörünü arttırmanın bazı zor ve kolay yolları vardır. En zor yol aslında her derginin en önemli amaçlarından birisi olması gereken yüksek nitelikli yazılar yayınlamaktır. Yüksek nitelikli yazıları, hele etki faktörü henüz oldukça düşük olan Türkiye kaynaklı dergilerin çekmesi hiç kolay değildir ama yine de yapılabilecek şeyler vardır:

1.Dergiler dünya platformunda yayın yapmış danışmanlar bulmalıdırlar. Bunlar gerek Türkiye’den gerekse yurtdışından olabilir. Türkiye’deki nitelikli danışman havuzu dünya geneline göre doğal olarak oldukça sınırlıdır. Türkiye’de sıkça yapılmaya başlanan uluslararası toplantılara katılan nitelikli yabancı konuşmacılardan sosyal ilişkileri de kullanarak bu konuda yardım beklemek her zaman uzun süreli olmayacaksa da başvurulabilecek bir yöntemdir. Yalnızca bir İngilizce abstrakt ile çıkan, tam metinleri yalnızca Türkçe olan dergiler yurtdışından danışman bulmada pek de şanslı olmayacaklardır. Dergiye Türkçe yayınlanmak üzere Türkçe

Prof. Dr. Üstün AYDINGÖZ
Türk Radyoloji Derneği Diagnostic and Interventional Radiology Dergisi Baş Editörü,
Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Radyoloji Anabilim Dalı, Ankara
uaydingo@hacettepe.edu.tr

gönderilmiş bir yazının sırf Türkçe bilmeyen bir danışman tarafından incelenecek diye İngilizceye çevrilmesi ve danışmanlık hizmeti sonrasında kabul edilmesi durumunda yine Türkçe olarak yayınlanması ise hiç de pratik değildir.

2.Dergiler danışmanlarına kılavuzlar hazırlamalı ve bunların kullanımını sağlamalıdır. Günümüzde bilimsel yazı danışmanlığının yüksek nitelikli biçimde nasıl yapılması gerektiğine dair kılavuzlar vardır ve bunlara basit bir internet sorgulamasıyla ulaşılabilir.

3.Kaynakları olan dergiler nitelikli danışmanlığı özendirici ödüller verebilirler (örn. Yılın En İyi Danışmanı Ödülü).

4.Türkiye'deki dergiler dünyada en fazla okuyucuya ve potansiyel yazara ulaşmak için İngilizce tam metinli olarak çıkarılmalıdır.

5.Bilimsel makale yazarları bilime bilimsel yayınlar aracılığıyla katkı yönünden dünyanın açık ara ile en önde gelen ülkesi olan ABD'de yayınlanan dergiler ve nadir bazı durumlarda İngiltere, Japonya gibi bir kaç ülke dışında başlığında yerel isimler taşıyan bilimsel dergilere pek de itibar etmemektedirler. Türkiye'de yayınlanan dergiler isimlerini bu yönden gözden geçirmelidirler. Jenerik bir isim kullanarak (örn. "Academic Dentistry") dünyanın her tarafından yayın çekme olasılığı daha fazladır. Son yıllarda Çin'den "World Journal of ..." tarzında başlıklandırılmış dergiler olasılıkla bu faktörü de hesaba katarak bu isimlerle çıkarılmaktadır.

6.Derginin yayın süreci içine anadili İngilizce olan nitelikli kişi veya kişilerce yapılmış İngilizce dil kontrolü ve "copyediting" de katılmalıdır. Copyediting bir yazının yazar, editör(ler), danışmanlar, İngilizce dil kontrolörleri tarafından atlanmış hata ve eksikliklerini de ortaya çıkaran ve dergi biçimine uygunluğu sağlayan çok önemli ancak Türkiye'de henüz yaygın olmayan bir adımdır. Copyediting yapılan ve yapılmayan iki dergi arasındaki farkları görmek dikkatli gözler için hiç zor değildir. Yazılarına mecra arayışında olan yazarlar da bu yönden nitelikli bir dergiyi doğal olarak tercih edeceklerdir.

7.Dergide kabul edilen yazıların en kısa sürede PDF halleri hazırlanmalı ve derhal online ücretsiz olarak erişilebilecek biçimde yayınlanmalıdır. Yazarlar genel olarak tam metinlerine kolayca erişecekleri dergilere atıfta bulunmayı tercih ederler.

8.Yazıların başlığı internet arama motorlarında kolayca üst sıralarda görülebilmeyi sağlayacak biçimde oluşturulmalıdır. Buna yardımcı olabilecek bazı ipuçları vardır.

9.Dergi yıl boyunca yayınladığı makalelerin daha büyük bölümünü yılın ilk yarısında yayınlarsa etki faktörünü az da olsa arttıracaktır.

10.Derleme olarak da bilinen ancak aslında nispeten spesifik bir konudaki son bilgi birikimini inceleyen makaleler (review articles) daha çok atıf alma potansiyeline sahiptir. Bunlara öncelik veya ağırlık verilmelidir.

11.Makale değerlendirme süreleri en aza indirilmeli, bunun için de etkin bir danışmanlık ve internet üzerinden hizmet altyapısı kurulmalıdır. Yazı göndermeye niyetli yazar sonucun kısa sürede belli olacağını ve yazısı kabul edilirse kısa sürede tüm dünyanın kullanımına sunulacağını böylelikle de atıf almaya başlayabileceğini bilmelidir.